

УДК 130.2

Кобетяк А. Р.

доктор політичних наук,
доцент кафедри філософії та політології
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Кобетяк Т. Р.

магістр банківська справа, гроші, фінанси та кредит

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСНОВОПОЛОЖНИХ СКЛАДОВИХ БУТТЯ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Російсько-українська війна, яка розпочалась у 2014 р., а 24 лютого 2022 р. набула масштабного розвитку, поставила перед громадянами України низку викликів. Перш за все, ці виклики пов'язані із фізичним виживанням людей та збереженням нації та держави як такої. Тобто одвічна філософська проблема екзистенційного буття набула апогею. Разом з тим, війна виступила каталізатором для трансформації ціннісних уявлень, спрямованих на розуміння таких основоположних понять, як "людяність", "мораль" та "буття" загалом.

Хоча не існує формальних правил чи вимог щодо того, наскільки людяною чи моральною повинна бути людина, саме ці засади значною мірою і визначають процес становлення як конкретного індивідуума, так і соціуму загалом. У зв'язку із цим важливо окреслити ключові тенденції розвитку трансформаційних процесів, пов'язаних із основними екзистенційними поняттями людини, щоб проаналізувати їхній вплив на теперішню ситуацію в суспільстві та визначити, як їхня зміна зможе вплинути на розвиток соціуму в майбутньому.

Найважливіше право людини – це право на життя. В епоху, коли цінність людського життя невпинно зростає, коли кожна людина розглядається як унікальний та неповторний індивід, масштабна війна може здатись чимось нереальним. Разом із тим, ми зіткнулись із ситуацією, коли невиправдана агресія Росії призводить до сотень та тисяч смертей щодня. Причому руйнування людського життя ворогом відбувається цілеспрямовано, свідомо та жорстко. Закономірно виникає питання, чи є у такому випадку право діяти у відповідь та наскільки дзеркальними повинні бути дії.

З цією дилемою стикається як український соціум, так і кожен з українських воїнів. На інтуїтивному рівні зрозуміло, що всі права повинні бути захищеними. І право на життя тут не виняток. Тобто вбивство небезпечних ворогів не є порушенням фундаментальної цінності людського життя[3]. Водночас

насильство заради насильства не є суспільно визнаною нормою навіть під час війни. З іншої сторони, визначення грані між небезпечним ворогом та таким, що не несе загрози, є досить складним завданням, особливо, в умовах ведення бойових дій.

Важливо уже зараз розуміти, що перебування в таких умовах, необхідність постійно виборювати своє життя та відбирати його в інших накладає суттєвий відбиток на трансформацію ціннісних категорій учасників бойових дій. Питання інтеграції колишніх комбатантів неодноразово піднімалось у науковій спільноті. Втім, враховуючи, що світова парадигма людських цінностей з моменту останньої настільки ж масштабної війни була значно змінена в сторону неповторності та потрібності кожного індивіда, цей процес однозначно поставить перед українським суспільством масу нових викликів.

Не менш значимі зміни відбуваються і серед світогляду цивільного населення. Небезпека, руйнування та вбивства стали реальними факторами, з якими щоденно стикаються жителі населених пунктів з усієї України. Саме цивільна інфраструктура виступає однією з головних цілей ворога, адже їхня мета – не просто завдати шкоди військовим об'єктам, а деморалізувати суспільство, викликати суспільне невдоволення та втому від війни.

Проведене доктором медичних наук М. Оросом дослідження показує, що, частково, такі дії є успішними, оскільки спричиняють значний деструктивний вплив на суспільство. Так, у багатьох людей спостерігаються стан безнадійності та безпорадності. Понад 65% респондентів відзначають високий рівень тривожності, 56% перебувають у стані депресії [1].

На протипагу цьому, значні військові злочини Росії навпаки, не демотивують, а стимулюють суспільство. Кричущі порушення людських прав, як бомбардування шкіл, лікарень чи історичних пам'яток об'єднують людей навколо спільної мети – повернути норму, відновити звичне буття, де на центральний план виводиться людина. Перш за все, це підтверджується значним зростанням благодійних внесків після трагічних подій. І ці настрої лиш посилюються завдяки реакції світового суспільства на військові злочини країни-агресора.

Хоч війна є однозначно негативним явищем, не можна відкидати, що саме трагічні події часто викликають найвагоміші трансформаційні процеси. Саме події Другої світової війни призвели до того, що людяність стала невіддільною складовою міжнародного права внаслідок визначення терміну “crimes against humanity” [2, с. 102]. З метою кваліфікації таких злочинів було залучено концепт прав людини, загальних параметрів співжиття, поза якими не може йтися про збереження та розвиток суспільства.

Аналогічно переосмислення поняття людяності спостерігається зараз і в Україні. На протипагу жорсткості агресора, після початку повномасштабного

вторгнення відбувається певний “Ренесанс людяності” серед міжнародної спільноти та українського населення. Посилення волонтерської діяльності та зростання кількості і обсягів допомоги від благодійних фондів після 24 лютого 2024 року є безпрецедентними. Варто відзначити, що вагому частку займають саме ті НГО, мета яких спрямована не лише на безпосередню підтримку обороноздатності країни та добробут ВПО і постраждалих від війни, але й порятунком та евакуацією тварин, збереження психологічного здоров’я дітей та ін. Тобто мова йде не просто про виживання, а про життя.

Резюмуючи вищесказане, наразі війна є основним чинником, котрий впливає на формування світогляду та цінностей, а, відтак, і буття українців. Беззаперечно, важкі часи залишають вагомий відбиток на цінностях українців. Разом з тим, війна може виступати – і, можна стверджувати, уже виступає – каталізатором, котрий допоможе трансформувати суспільство та вивести поняття гуманізму та цінності життя як такого на новий рівень.

Список літератури

1. Орос М. Вплив війни на людину. Зміни психіки та характеру в умовах воєнного стану. URL: <https://umj.com.ua/uk/publikatsia-241952-vpliv-vijni-na-lyudinu-zmini-psihi-ki-ta-harakteru-v-umovah-voeyennogo-stanu>.

2. Панків О. Місто та війна: екзистенційний вимір. 2023. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2023. Випуск 49, С. 99-104.

3. Ярема М. Війна та цінність людського життя або чи можна вбивати ворогів. 2023. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. Випуск 49, С. 104-108.